

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA”

FACULTATEA DE ISTORIE

Ecumenismul bibliofil al dinastiei Lagizilor

Rezumatul tezei de doctorat

Conducător științific

Prof. univ. dr. Lucrețiu-Ion Bîrliba

Doctorandă

Daniela Orzață

Iași - 2021

CUPRINS

INTRODUCERE	p.5
CAPITOLUL I: <i>Biblioteca din Alexandria - înființare și ființare</i>	p.12
I.1. Evergetismul cultural al regilor Lagizi	p.12
I.2. Funcția simbolică a Bibliotecii alexandrine în viziunea fondatorului ei	p.29
I.3. Mărturiile scriitorilor antici despre înființarea și importanța acestei biblioteci	p.35
I.4. Distrugerea și reînființarea celebrei biblioteci	p.40
CAPITOLUL AL II-LEA: <i>Aspecte ale politicii Lagizilor de îmbogățire a fondului de carte al Bibliotecii alexandrine</i>	p.49
II.1. Achiziții de carte	p.49
II.1.1. Desemnarea unor agenți speciali pentru achiziționarea cărților din piețele de carte	p.52
II.1.2. Confiscarea cărților de la bordul vaselor străine din portul Alexandriei	p.56
II.1.3. Solicitarea unor cărți în corespondența cu suveranii străini	p.57
II.2. Scrierea unor cărți din porunca regilor	p.57
II.3. Estimări antice și moderne privind numărul manuscriselor din Biblioteca alexandrină	p.63
CAPITOLUL AL III-LEA: <i>Fondul de carte greacă</i>	p.65
III.1. Activitatea de inventariere și tipologizare a cărților grecești din Biblioteca alexandrină	p.65
III.2. Tipologia cărților grecești din Biblioteca alexandrină	p.68

III.3. Activitatea filologică de elaborare a unor ediții critice ale scrierilor grecești	p.71
III.4. Inițierea “problemei homerice”	p.77
CAPITOLUL AL IV-lea: <i>Fondul de carte străină</i>	p.83
IV.1. Traducerea în limba greacă a „Vechiului Testament”	p.84
IV.2. Istoria babilonianului Berossos	p.94
IV.3. Traduceri din persanul Zarathustra (gr. Zoroástres)	p.105
IV.4. Traducerea textelor sacre budiste	p.111
CAPITOLUL AL V-LEA: <i>Opera științifică a învățaților alexandrini</i>	p.117
V.1. Politica Lagizilor de încurajare a cercetării științifice	p.117
V.2. Aportul învățaților alexandrini în unele domenii științifice	p.123
V.2.1. Domeniul matematicii – opera lui Eukleides	p.123
V.2.2. Domeniul geografiei - opera lui Eratosthenes	p.132
V.2.3. Domeniul medicinei	p.148
V.2.4. Domeniul astronomiei	p.164
V.2.5. Domeniul gramaticii - contribuția gramaticienilor Aristophanes din Byzantion și Dionysios Thrax	p.171
CONCLUZII GENERALE	p.190
BIBLIOGRAFIE	p.199
Galerie de imagini	p. 217

INTRODUCERE

I. *Stadiul cercetării temei abordate*

Deși înființarea și funcționarea Bibliotecii din Alexandria precum și teoriile contradictorii legate de sfârșitul acesteia au făcut obiectul a numeroase volume și studii, există încă aspecte care nu au fost îndeajuns cercetate sau despre care s-a scris foarte puțin. Printre acestea se numără subiectul tezei de față, care, își propune, conform titlului, să pună în discuție uimitoarea pasiune bibliofilă a regilor dinastiei Lagide, cercetând, în baza mărturiilor vremii și a exegezei moderne, modalitățile de achiziție la care au recurs aceștia pentru a colecta cât mai multe cărți, căror domenii le aparțineau acestea și în ce măsură se poate vorbi de un ecumenism bibliofil, știind că în biblioteca din Alexandria nu au existat doar cărți scrise de autori greci, ci și unele scrise de autori străini în limba greacă sau traduse în această limbă.

În vederea redactării acestei lucrări am consultat izvoarele antice referitoare la acest subiect, precum și surse moderne, pe care le-am comparat, încercând să extrag informații cât mai veridice. În ceea ce privește izvoarele primare, cele mai multe se referă la înființarea Alexandriei de către Alexandru cel Mare și la conflictele dintre diadochi, istoriografia pe această temă fiind foarte bogată. Există, de asemenea, o varietate de surse primare care descriu descinderea lui Alexandru cel Mare în Egipt pe țărmul Mediteranei, alegerea locului unde urma să fie ridicat orașul care îi va purta numele și planul viitoarei metropole. Dintre acestea menționăm lucrarea lui Arrian (sec. I – II p.C.), „Campaniile lui Alexandru” (*Anabasis Alexandri*), care, deși a fost scrisă la mai bine de patru sute de ani de la moartea lui Alexandru, este una dintre cele mai credibile surse privind viața și realizările acestuia. Trebuie menționate și alte surse importante, precum biografia dedicată de Plutarchos (sec. I - II p.C.) regelui macedonean, în ampla lucrare „Vieți paralele” (*Bíoi παράλληλοι*) și cea aparținând scriitorului latin Curtius Rufus (sec.I p.C.), „Cărțile de istorie ale lui Alexandru cel Mare Macedon care supraviețuiesc” (*Historiarum Alexandri Magni Macedonis libri qui supersunt*). Aceste cărți însă au oferit lucrării mele doar contextul istoric, nu și informații privitoare la tema centrală a acestei lucrări. Cât despre sursele care privesc înființarea Bibliotecii și Mouseion-ului alexandrin, acestea sunt destul de puține și târzii, datând după încheierea dinastiei Lagide. Cea mai veche sursă referitoare la înființarea Bibliotecii alexandrine este „Scrisoarea lui Aristeas către Philokrates” (*Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἀριστείου*

πρὸς τὸν Φιλοκράτην), un text aparținând, cel mai probabil, unui autor evreu, sub pseudonimul grec Aristeas. Scrisoarea atestă hotărârea lui Ptolemaios al II-lea Philadelphos de a angaja 72 de scribi evrei din Ierusalim pentru a traduce Vechiul Testament în limba greacă. Această lucrare, datată la începutul domniei lui Philadelphos, este o adevărată apologie a religiei iudaice. Mulți cercetători se îndoiesc însă de autenticitatea scrisorii, în timp ce alții cred că aceasta a fost scrisă cu cel puțin o sută de ani după data la care a fost atestată inițial. De altfel, scrisoarea conține unele neconcordanțe în ceea ce privește asocierea lui Ptolemaios al II-lea Philadelphos cu Demetrios din Phaleron, inițiatorul ideii înființării Mouseion-ului și a Bibliotecii. Colaborarea dintre cei doi este controversată, având în vedere că unele surse, așa cum vom arăta în cap. I, susțin că la urcarea sa pe tron, Philadelphos l-a trimis la închisoare pe Demetrios, apoi l-a exilat într-o localitate din Delta Nilului, din motive dinastice. Dacă scrisoarea a fost într-adevar datată greșit și a fost scrisă cu o sută de ani mai târziu, atunci este foarte posibil ca autorul să fi făcut confuzie între Ptolemaios I și Ptolemaios al II-lea. În ciuda acestor inadvertențe, „Scrisoarea lui Aristeas” este o lucrare de valoare, constituind cel mai vechi document păstrat care menționează Biblioteca antică din Alexandria și inițiativa înființării ei, atribuită lui Demetrios din Phaleron.

Una dintre sursele utile pentru studiul epocii elenistice, în general, și pentru Biblioteca din Alexandria și Mouseion, în special, sunt papirii de la Oxyrhynchos și de la Fayoum. Aceștia cuprind texte de lege, edicte, contracte de vânzare-cumparare sau închiriere, chitanțe etc., scrise în mare parte în limba greacă demotică și constituie o sursă de încredere, pe baza căreia istoricii au putut reconstitui viața social-economică a Alexandriei ptolemaice. Referitor la Biblioteca din Alexandria, s-a păstrat însă doar un singur papir, *P. Oxy 1241*, care menționează numele bibliotecarilor-șefi, într-o aparentă ordine cronologică, însă această listă este incompletă, lipsind din ea chiar numele lui Demetrios și al lui Callimachos, primii librari ai Bibliotecii alexandrine. O altă sursă importantă pentru lucrarea noastră este cartea a șaptesprezecea a lucrării lui Strabon, „Geografia” (*Γεωγραφικά*), în care autorul antic face referire la orașul Alexandria, unde a și locuit între anii 20 și 24 a.C. Descrierea Alexandriei de către Strabon este făcută pe baza observațiilor personale, în mod detaliat și sistematic, lui aparținându-i și unica descriere a Mouseion-ului care ni s-a transmis. În ceea ce privește metodele de achiziționare a cărților pentru bibliotecă, cât și descrierea contribuțiilor medicilor perioadei elenistice la progresul în domeniul medicinei, lucrările medicului și istoricului Galenos din Pergam (sec. al II-lea a.C.), între care cea mai importantă *Hippocratis Epidemiorum et Galeni in illum Commentarius*, s-au dovedit a fi o

sursă de mare preț. Lucrarea „Despre viețile și doctrinele filosofilor” (*Βίοι και γνῶμαι τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ εὐδοκιμησάντων*), care îi aparține lui Diogenes Laertios, s-a dovedit a fi o sursă importantă în ceea ce privește informațiile privitoare la Școala peripatetică ateniană și la activitatea unor filosofi erudiți, care și-au adus contribuția la înființarea și dezvoltarea Bibliotecii și Mouseion-ului în primii ani de activitate ai acestui proiect, precum Demetrios din Phaleron, Stratos din Lampsakos și alții.

Cercetarea mea a beneficiat, de asemenea, de aportul unor cunoscuți exegeți ai istoriei bibliotecii alexandrine și susținerii acordate de regii Lagizi pentru înființarea și ființarea ei, între care enumerăm: Mostafa El-Abaddi, cunoscut clasicist și elenist egiptean, care tratează contextul înființării și dezvoltării Mouseion-ului și a Bibliotecii, descriind și aspecte ale vieții în Alexandria elenistică, varietatea culturală și religioasă a locuitorilor ei și nu în ultimul rând ipotezele dispariției acestor instituții (*Life and fate of the Ancient Library of Alexandria*, UNESCO/ UNDP, 1990); Jenő Platthy, *Sources on the Earliest Greek Libraries with the Testimonia*, Amsterdam, A. M. Hakkert, 1968; lucrarea lui Lionel Casson, *Libraries in Ancient World*, care descrie funcționarea Bibliotecii din Alexandria și a altor biblioteci din antichitate; Pfeiffer, Rudolf, *History of Classical Scholarship from the Beginnings to the End of the Hellenistic Age*, Oxford, 1968; lucrarea exhaustivă a renumitului istoric al științelor George Sarton, *Hellenistic Science and Culture in the Last Three Centuries B.C.*, Dover Publications, INC., New York, 1993; Guglielmo Cavallo (éd.), *Le Biblioteche nel mondo antico e medievale*, 6e éd., Bari, Laterza, 2002; cartea lui Luciano Canfora, *The Vanished Library*, care oferă informații importante despre Biblioteca din Alexandria, un “roman de non-ficțiune”, care tratează evoluția culturală a Egiptului elenistic într-o perioadă în care regii aleg să își exercite puterea și influența prin susținerea și controlul asupra cercetării științifice și culturale; *La Véritable histoire de la bibliothèque d’Alexandrie*, trad. Jean-Paul Manganaro et Danielle Dubroca, Paris, Desjonquères, 1988; *La Bibliothèque d’Alexandrie et l’histoire des textes*, Liège, Éd. de l’Université, 1992; *Il Viaggio di Aristeia*, Bari, Laterza, 1996; articolul „Culture and power in Ptolemaic Egypt: The Museum and Library of Alexandria” (1995) semnat de Andrew Erskine și capitolul “Ptolemaic Patronage: the Museum and the Library”, din lucrarea lui P.M. Fraser, *Ptolemaic Alexandria* (1972), ambele lucrări făcând referire la patronajul Ptolemeilor asupra Bibliotecii și Mouseion-ului și la mecenatul elenistic; cartea lui Roy MacLeod, *The Library of Alexandria, Centre of Learning in the Ancient World*, o colecție de articole și eseuri

ale unor distinși cercetători care tratează tema Bibliotecii din Alexandria din mai multe perspective.

Înființarea Bibliotecii alexandrine și a Mouseion-ului de către Ptolemaios I Soter, precum și dezvoltarea lor de către toți regii dinastiei Lagide, au constituit motivul principal pentru care Alexandria s-a remarcat între capitalele celorlalte regate conduse de diadohii lui Alexandru cel Mare. Adesea se face referire la ea ca fiind locul unde era adunată toată știința antichității, întrucât regii Lagizi au făcut eforturi deosebite și au dedicat sume importante de bani pentru achiziționarea tuturor cărților scrise până atunci în limba greacă și în alte limbi, din dorința de a consacra numele noii lor capitale ca cel mai prestigios centru cultural elenistic, prin edificarea unor instituții de studiu și cercetare unice la vremea aceea.

II. Obiectivele lucrării și metoda de lucru

În această lucrare îmi propun să tratez despre bibliofilia și pasiunea pentru cunoaștere a regilor Lagizi, care au inițiat și dezvoltat un proiect cultural de amploare, și anume Biblioteca din Alexandria și Mouseion-ul, fără precedent în lumea antică. Obiectivul principal al tezei constă în prezentarea politicii de achiziție a cărților pentru biblioteca regală, politică desfășurată pe întreaga perioadă a dinastiei Lagide, dar care, așa cum consemnează și izvoarele antice, a avut o mai mare amploare în vremea primilor trei regi Ptolemei. Un alt obiectiv pe care îl urmăresc pe parcursul acestei lucrări este prezentarea detaliată a metodelor de achiziție utilizate de regii Lagizi și observarea motivațiilor care i-au determinat pe aceștia să dezvolte o astfel de politică de achiziție. Aceste obiective vor fi urmărite în contextul social-istoric al vremii, care, fără doar și poate, a influențat evoluția bibliotecii.

Prezenta lucrare cuprinde cinci capitole ample, după cum urmează:

În **Capitolul I**, intitulat ***Biblioteca din Alexandria - înființare și fințare***, voi prezenta dovezi ale **evergetismului cultural al regilor Lagizi**, subliniind modalitățile prin care aceștia, începând cu Ptolemaios I Soter și continuând cu ceilalți regi aparținând acestei dinastii au sprijinit grandiosul proiect cultural, încercând să adune în Bibliotecă alexandrină toate cărțile scrise până atunci în lumea cunoscută, să atragă și să angajeze cele mai luminate minți în incinta Mouseion-ului. În subcapitolul **Funcția simbolică a Bibliotecii alexandrine în viziunea**

fondatorului ei, voi demonstra că întemeierea și dezvoltarea unei biblioteci exhaustive, precum și sprijinirea progresului cultural și științific de către rege, au consacrat Alexandria drept capitala culturală a lumii elenistice și au asigurat supremația Egiptului asupra celorlalte regate elenistice. Voi trece în revistă, apoi, **mărturiile scriitorilor antici despre înființarea și importanța acestei biblioteci**, care pe cât sunt de puține, pe atât de importante. În finalul acestui capitol voi prezenta cele mai cunoscute și pertinente teorii legate de **distrugerea Bibliotecii antice**, arătând și poziția mea față de aceste evenimente. Nu în ultimul rând, trebuie făcută cunoscută aici inițiativa guvernului egiptean de a **reînființa celebra Bibliotecă alexandrină**, proiect desfășurat între anii 1998 – 2002, având ca rezultat o bibliotecă modernă, care cuprinde șase biblioteci specializate, patru muzee, un planetariu, un exploratoriu, doisprezece centre de cercetare academică și un centru al artelor, pentru a enumera numai câteva din facilitățile menționate chiar pe site-ul prestigioasei instituții, care constituie o emblemă a Alexandriei moderne, la fel cum fusese și Biblioteca antică emblema Alexandriei ptolemaice.

În **Capitolul al II-lea**, cu titlul *Aspecte ale politicii Lagizilor de îmbogățire a fondului de carte al bibliotecii alexandrine* mă voi referi mai întâi la primele **achiziții de carte** efectuate de Ptolemaios I Soter pentru Biblioteca alexandrină. Traducând și studiind textele grecești referitoare la soarta colecției de manuscrise a Școlii Peripatetice Ateniene, care includea și scrierile ilustrului filosof Aristoteles și pe cele ale discipolilor săi, printre care și Theophrastos, am găsit că cel puțin o parte a acestei colecții a constituit una dintre primele achiziții de carte ale Bibliotecii, manuscrisele respective ajungând în posesia regelui Lagid pe mai multe căi, pe care le vom prezenta pe larg în respectivul subcapitol. Voi arăta, în continuare, și alte modalități de îmbogățire a fondului de carte al Bibliotecii de către regii Lagizi: **desemnarea unor agenți speciali pentru achiziționarea cărților din piețele de carte, confiscarea cărților de la bordul vaselor străine din portul Alexandriei, solicitarea unor cărți în corespondența cu suveranii străini și scrierea unor cărți din porunca regilor**. În finalul capitolului, folosind metoda comparativă a diferitelor surse, voi prezenta **estimările antice și moderne privind numărul manuscriselor din Biblioteca alexandrină**.

În **Capitolul al III-lea**, *Fondul de carte greacă*, îmi propun să tratez despre **activitatea de inventariere și tipologizare a cărților grecești din biblioteca alexandrină**, activitate desfășurată de iluștrii cărturari alexandrini, care au sistematizat, organizat și catalogat lucrările antice, au elaborat gramatici, comentarii și compendii. Voi mai prezenta aici despre **tipologia**

cărților grecești din Biblioteca alexandrină și activitatea filologică de elaborare a unor ediții critice ale scrierilor grecești de către erudiții bibliotecari ai faimoasei Biblioteci. În finalul acestui capitol voi arăta că în epoca elenistică, ca urmare a studiului aprofundat al epeilor homerice și a realizării unor ediții critice valoroase ale acestora, are loc **inițierea “problemei homerice”**, care, nefiind soluționată, s-a perpetuat în timp, cunoscând amploare începând cu secolul al VIII-lea.

În **Capitolul al IV-lea**, cu titlul *Fondul de carte străină* voi demonstra **interesul Ptolemeilor pentru cărțile non-grecești**, argumentând că în Biblioteca alexandrină existau și cărți aparținând unor culturi străine, care, pentru a putea fi expuse în Bibliotecă, au fost mai întâi traduse în limba greacă. Studiind cel mai vechi document referitor la **traducerea în limba greacă a „Vechiului Testament”** și anume „Scrisoarea lui Aristeas către Philokrates”, precum și fragmente din lucrarea „Antichități iudaice” a lui Iosephus Flavius, voi prezenta în detaliu scenariul traducerii Bibliei ebraice în limba greacă așa cum reiese el din textele antice, dar și din perspectiva exegezei moderne. Voi încerca să argumentez, în continuare, că **Istoria babilonianului Berossos**, intitulată *Βαβυλωνιακά*, a făcut parte, de asemenea, din fondul de carte străină a Bibliotecii alexandrine. Deși fusese scrisă în limba greacă, lucrarea prezenta istoria și tradițiile babiloniene, deci nu se înscria în tradiția scripturală grecească. Alte texte de origine străină, despre care voi arăta că au existat în Biblioteca alexandrină sunt **traducerile din persanul Zarathustra (gr. Zoroástrēs)**, la care s-au referit autori antici precum Plinius cel Bătrân și Arnobios din Sicca în scrierile lor. În finalul capitolului al IV-lea, voi argumenta că în Bibliotecă exista și o **traducere a textelor sacre budiste**. Traducând unele pasaje din edictele grecești ale regelui Așoka al Indiei și interpretând mesajul acestora adresat regatelor elenistice, voi arăta că au existat punți de comunicare și ambasade între regatul Ptolemaic și cel al regelui Așoka, care au facilitat accesul lui Ptolemaios al II-lea la textele sacre budiste.

În **Capitolul al V-lea**, privitor la *Opera științifică a învățaților alexandrini*, voi trata mai întâi despre **politica Ptolemeilor de încurajare a cercetării științifice și aportul învățaților alexandrini în unele domenii științifice**, ocupându-mă în mod deosebit de realizările obținute în perioada respectivă în **domeniul matematicii**. Voi evidenția contribuția deosebit de importantă a lui **Eukleides** la dezvoltarea acestei științe, care a avut ca rezultat întocmirea de către acesta a manualului de matematică cu cea mai îndelungată utilizare din istoria științelor. În continuare,

mă voi ocupa de **domeniul geografiei**, care, datorită contribuției lui **Eratosthenes** a devenit o ramură a științei de sine stătătoare, cu un nume și o terminologie create de marele geograf. **Domeniul medicinei**, a fost unul dintre domeniile științifice în care au făcut progrese uimitoare în perioada elenistică sub patronajul regilor Lagizi, motiv pentru care voi prezenta realizările celor mai de seamă medici, între care **Herophilos, Erasistratos, Andreas din Carystos și Dioscurides Phakas**. Tot în acest capitol, voi aborda și **domeniul astronomiei** și descoperirile deosebit de importante ale unor astronomi și matematicieni renumiți, precum **Eudoxos, Timocharis din Alexandria și Aristarchos din Samos**. În finalul capitolului al V-lea, voi prezenta **contribuția gramaticienilor alexandrinii Aristophanes din Byzantion și Dionysios Thrax** la dezvoltarea și consacarea **domeniului gramaticii** ca știință de sine stătătoare, prin inovațiile realizate de aceștia și elaborarea celui dintâi manual de gramatică al limbii grecești.

Un alt aspect foarte important, la care mă voi referi în această lucrare, este influența pe care aceste două instituții au avut-o în transmiterea întregii științe și învățături clasice grecești generațiilor viitoare, pentru că, deși o mare parte dintre cărțile existente în Bibliotecă s-au pierdut o dată cu distrugerea ei, multe din scrierile existente în sulurile din Biblioteca alexandrină s-au păstrat în lucrările unor autori mai târzii, astfel că a fost posibil ca ele să fie transmise mai departe.

Trebuie să menționez că, deși bibliografia modernă care se ocupă de diferite aspecte legate de Biblioteca alexandrină este foarte vastă, adesea informațiile oferite se repetă, subiectele predilecte ale exegeților fiind înființarea bibliotecii și ipotezele privind distrugerea ei. În vederea obținerii unor date inedite sau mai puțin cunoscute, am recurs la studierea atentă a surselor antice, grecești și latinești, care, în cele mai multe cazuri, oferă informații credibile. Menționez și faptul că, atunci când nu am specificat autorul traducerii românești a unui citat antic, traducerea îmi aparține.

Metodologia utilizată în conceperea și redactarea acestei lucrări constă în consultarea, traducerea și comentarea unor surse antice, precum și în studierea și compararea opiniilor exegeților moderni, după care am recurs la comentarea lor din perspectivă critică și la formularea unor opinii personale asupra temelor luate în discuție. Metoda principală de lucru folosită în cercetarea mea este analiza surselor literare antice, iar pentru obținerea unor date cât mai veridice, am utilizat metoda comparativă a surselor primare și secundare. În final, am prelucrat informațiile oferite de aceste surse și le-am reunit într-o sinteză originală.

Concluzii generale

În calitate de urmași ai lui Alexandru Macedon, care, în urma cuceririlor sale, a creat un vast imperiu, regii Lagizi au nutrit aceeași ambiție de universalitate transferată însă cu precădere asupra domeniului cultural. Ei au dorit să facă din Alexandria, capitala regatului egiptean, o a doua Atenă și și-au canalizat toate eforturile în realizarea acestui scop. În centrul acestui proiect era înființarea celei mai mari și mai complete biblioteci din lume, destinată unui scop mult mai ambițios decât colectarea de manuscrise, acela de a iniția un amplu program de imperialism cultural, de a deveni însăși imaginea prestigiului intelectual al lumii elenistice. Regii egipteni aveau însă de concurat vestite biblioteci ale lumii antice, cum a fost celebra bibliotecă de la Ninive, înființată în timpul domniei lui Asurbanipal (sec.VII a.C) care cuprindea 22000 de tăblițe, datorită cărora a fost cunoscută creația literară mesopotamiană. În secolul al II-lea a.C., regele Eumenes II Soter, din dinastia Attalizilor, va înființa la Pergam o bibliotecă, care va deveni concurenta cea mai redutabilă a celei din Alexandria.

Punând bazele Bibliotecii alexandrine, la îndemnul consilierului său Demetrios din Phaleron, Ptolemaios I Soter a dorit ca aceasta să fie cea mai vastă bibliotecă din câte existaseră până atunci și să cuprindă toate cărțile apărute în lumea cunoscută (*oikoumene*). Pentru realizarea acestui proiect grandios, regele a alocat sume generoase în vederea achiziționării de cărți și manuscrise aparținând unor autori greci sau străini, acestea din urmă fiind apoi traduse în limba greacă. Conform surselor, aceeași pasiune bibliofilă i-a caracterizat și pe urmașii săi la tron, Ptolemaios Philadelphos și Ptolemaios Evergetes. O astfel de bibliotecă exhaustivă, alături de Mouseion-ul, care găzduia un număr mare de erudiți și oameni de știință, care își desfășurau activitatea de cercetare sub patronajul regal, au conferit un mare prestigiu regatului ptolemaic, făcând din Alexandria centrul cultural cel mai vestit al lumii elenistice. Întemeiate de primul rege Lagid și dezvoltate de urmașii la tron ai acestuia, Mouseion-ul și Biblioteca din Alexandria au fost unele dintre cele mai mari și mai importante centre de erudiție ale lumii antice.

Patronajul exercitat de regii Lagizi asupra Bibliotecii și Museion-ului a fost esențial și hotărâtor pentru soarta celor două instituții de cultură alexandrine. Acestea au beneficiat de evergetismul Ptolemeilor, a căror generozitate, motivată și politic, s-a concretizat în

achiziționarea unei colecții impresionante de cărți și în crearea unei comunități de erudiți, care s-au remarcat în diferite domenii științifice.

În opinia exegeților moderni, Biblioteca din Alexandria a constituit un punct de referință în istoria bibliotecilor și a întrecut cu mult faima altor biblioteci antice și elenistice datorită atributelor sale, printre care se numără: **tendința de exhaustivitate**, fiindcă dispunea de o colecție foarte bogată de scrieri vechi și, în mare parte, originale, aparținând diferitelor culturi și adunate din întreaga lume cunoscută la acea vreme; **inventivitatea** de a institui un sistem de organizare și clasificare a volumelor; **capacitatea de a transmite** mai departe lucrările literare și descoperirile științifice făcute de erudiții și bibliotecarii care își desfășurau activitatea în incinta acesteia și, nu în ultimul rând, **calitatea de instrument politic și de propagandă**, care a asigurat dominația culturală a Alexandriei asupra tuturor regatelor elenistice timp de mai multe secole.

În urma cercetării unor fragmente din autorii antici, precum medicul Galenos din Pergam și episcopul Epiphanius din Salamina, am constatat metodele la care au recurs Lagizii pentru a-și îmbogăți biblioteca: 1. achiziționarea de cărți din piețele de carte din Egipt și din afara lui, prin intermediul unor agenți desemnați de rege, care le puneau la dispoziție un buget generos pentru a-și îndeplini sarcina; 2. confiscarea cărților găsite la bordul navelor care acostau în portul Alexandriei, în schimbul originalelor proprietarii primind copii ale acestora, scrise pe papirus de cea mai bună calitate și fiind recompensați financiar pentru cărțile originale confiscate; 3. solicitarea de cărți în corespondența cu suveranii străini; 4. scrierea unor cărți din porunca regilor, cum a fost cazul lucrării preotului egiptean Manethon, „Istoria Egiptului” (*Αἰγυπτιακά*), și al tratatului medicului cipriot Apollonios din Kition, intitulat „Studiu despre articulații” (*Περὶ ἄρθρων πραγματεία*).

În privința numărului de volume adunat în Biblioteca alexandrină în urma acestor strădanii, o primă sursă este „Scrisoarea lui Aristeas către Philokrates” (*Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἀριστεύου πρὸς Φιλοκράτην*), în care se relatează că Demetrios din Phaleron îl informează pe regele Ptolemaios Philadelphos că a adunat deja în jur de 200.000 de volume și că în curând se vor strânge nu mai puțin de 500.000 volume. Potrivit mărturiei lui Epiphanius din Salamina, biblioteca număra în jur de 54.800 de volume. Seneca (*De tranquillitate animi*, IX,5) menționează un număr de 40.000 de volume existente în bibliotecă, Orosius estimează un total de 400.000 de volume (*Historiarum Adversum Paganos Libri VII*), Aulus Gellius (*Noctes Atticae* VII.17.3) și Ammianus Marcellinus, un număr de 700.000 de volume, iar Isidorus din

Sevilla, doar 70 000 de volume. Istoricul Robert Bagnall privește cu scepticism mărturiile antice privitoare la numărul de cărți din Biblioteca alexandrină, considerându-le exagerate; încercând să găsească cifra cea mai apropiată de adevăr, face unele calcule cu privire la toate lucrările scrise de autorii antici cunoscuți până la sfârșitul sec. al III-lea a.C., rezultatul propus de el fiind 31.250 de suluri.

Prețioase sunt informațiile oferite de izvoarele antice și de exegeții moderni privitoare la activitatea de inventariere și tipologizare a cărților grecești din biblioteca alexandrină, o activitate laborioasă și deloc neglijabilă. Primul bibliotecar-șef al Bibliotecii alexandrine, Zenodotos din Ephes, a elaborat un eficient sistem de organizare a bibliotecii, iar o clasificare a lucrărilor aparținând principalelor genuri literare a fost realizată de Callimachos din Cyrene în ampla sa lucrare *Πίνακες τῶν ἐν πάσῃ παιδείᾳ διαλαμπάντων καὶ ὧν συνέγραψαν* („Tabele ale tuturor celor care au excelat în orice disciplină și ale lucrărilor scrise de ei”).

În ceea ce privește tipologia cărților grecești din Biblioteca alexandrină, am constatat că cel mai bogat era ***fondul de carte greacă***, conținând lucrările literaturii antice grecești, bine cunoscută în Egipt, după cum atestă frecvența numelor unor importanți autori, precum Homeros, Menandros, Pindaros, Sappho, în papirii descoperiți la Oxyrhynchos la începutul sec. XX de arheologii britanici B.P. Grenfell și A.S. Hunt. Alături de lucrările propriu-zis literare, în Bibliotecă existau și lucrări din diferitele domenii științifice, precum matematica, medicina, geografia și astronomia.

Fondul de carte străină consta în lucrări ale unor autori străini, traduse în limba greacă. Cea mai importantă a fost traducerea Bibliei ebraice, considerată una dintre realizările majore ale istoriei universale. Motivele pentru care scrierile sacre ale iudeilor au fost traduse în limba greacă sub numele *Ἡ τῶν Ἑβδομήκοντα μετάφρασις* (literal „Traducerea celor șaptezeci”), cunoscută și sub titlul latinesc *Septuaginta*, au fost multiple, unul dintre ele fiind dorința regelui de a-și îmbogăți biblioteca cu o lucrare de valoare, un altul, frecvent invocate, era necesitatea evreilor din diaspora alexandrină de a avea acces la Biblie, în condițiile pierderii cunoașterii limbii originale în care a fost scrisă. Potrivit celei dintâi surse antice care a consemnat această inițiativă traductologică, „Scrisoarea lui Aristeas”, Demetrios din Phaleron i-a sugerat regelui Ptolemaios că existau texte „demne de biblioteca regelui” aparținând altor popoare, care puteau fi traduse și incluse în bibliotecă. „Scrisoarea lui Aristeas” consemnează că Demetrios i-ar fi făcut această sugestie lui Ptolemaios al II-lea, însă exegeții moderni au considerat acest fapt ca

fiind o „inadvertență”, argumentând că, potrivit izvoarelor, Demetrios a colaborat pentru realizarea mărețului proiect al Bibliotecii cu Ptolemaios I Soter și că o colaborare între Demetrios și urmașul la tron al lui Soter ar fi fost exclusă, datorită unor probleme dinastice. Sursele antice indică date foarte apropiate de anul 280 a.C., traducerea *Pentateuch*-ului fiind cel mai credibil încheiată în vremea domniei lui Ptolemaios Philadelphos.

O altă cultură străină, ale cărei texte religioase au fost traduse pentru a fi expuse în Biblioteca alexandrină, este cea persană. Sursele antice, precum Plinius cel Bătrân și Arnobios din Sicca, afirmă că Hermippos din Smirna, învățat alexandrin și discipol al lui Callimachos, ar fi tradus două milioane de versuri, conținând învățăturile profetului persan Zarathustra (gr. *Zoroastres*), dar și alte texte aparținând discipolilor acestuia.

O lucrare aparținând unei culturi străine, despre care am încercat să aduc argumente că a existat în Biblioteca din Alexandria, este „Istoria Babilonului” (*Βαβυλωνιακά*) avându-l ca autor pe Berossos, Marele Preot al celui mai mare templu babilonian, Templul din Esagila, o lucrare care reflecta istoria și tradițiile Mesopotamiene, scrisă în limba greacă.

Am argumentat în cuprinsul tezei posibilitatea existenței în Bibliotecă a textelor budiste indiene, studiind relatările unor autori antici, cum a fost Epiphanius din Salamina și traducând fragmente ale edictelor regelui indian Așoka, publicate și în limba greacă, rege cu care Ptolemaios Philadelphos avea relații diplomatice strânse.

Prezența cărților străine în Biblioteca alexandrină a avut o importanță majoră în răspândirea în întreaga lume greacă a cunoștințelor despre civilizații și culturi îndepărtate.

Importantă mi s-a părut, în contextul ecumenismului bibliofil al Lagizilor, menționarea și comentarea lucrărilor reprezentând activitatea științifică a erudiților alexandrini, posibilă datorită politicii lagide de încurajare a cercetării științifice. Istoricul George Sarton crede că oamenii de știință și gramaticienii erau liberi să cerceteze subiectele care îi preocupau, fructificând cunoștințele dobândite de predecesorii lor, nu numai greci, ci și străini. Această libertate de cercetare și de alegere a metodelor potrivite, precum și punerea la dispoziție a instrumentelor și materialelor necesare, au făcut posibil progresul științific din acea perioadă.

Domeniile predilecte cărora învățații alexandrini le-au consacrat interesul lor științific au fost matematica, geografia, medicina, astronomia, gramatica.

În **domeniul matematicii**, un aport însemnat l-a avut Eukleides, autorul a cel puțin zece lucrări, care se ocupau de geometrie și algebră. Lucrarea sa cea mai reprezentivă este „Elementele” (*Στοιχεῖα*), cel mai cunoscut tratat de matematică al antichității și, în același timp, cel mai vechi manual de matematică folosit o perioadă neîntreruptă. Meritul lui Eukleides este de a fi organizat cunoștințele matematice de până la el și pe cele din vremea sa, într-o manieră logică și coerentă. Apogeul activității sale științifice s-a produs în prima jumătate a sec. al III-lea, la Curtea lui Ptolemaios I, lucrările sale fiind printre primele care au figurat în Biblioteca alexandrină.

În **domeniul geografiei**, Eratosthenes din Cyrene, a elaborat lucrarea „Geografia” (*Γεωγραφικά*), păstrată fragmentar, care dovedește familiaritatea autorului cu întreaga istorie precedentă a geografiei și capacitatea sa creativă, el fiind considerat și în contemporaneitate și în posteritate părintele acestei discipline. A fost cel dintâi care a denumit această ramură a științei „geografie” (*γεωγραφία*) și a creat termeni specifici acesteia. Într-o altă lucrare a sa, intitulată „Măsurarea Pământului” (*Ἀναμετρήσις τῆς γῆς*), eruditul geograf a prezentat o metodă de calculare a circumferinței Pământului, o realizare remarcabilă pentru acea dată, a estimat distanțele dintre soare, lună și Pământ și dimensiunile celorlalte planete, măsurătorile lui dovedindu-se a fi de o acuratețe surprinzătoare.

În perioada elenistică s-au făcut progrese importante și în **domeniul medicinei**, prin contribuția unor medici și cercetători de valoare, precum Herophilos din Chalcedon, Erasistratos din Keos, Eudemos din Alexandria, Andreas din Carystos, Apollonios din Kition și Dioscurides Phakas. Alexandria a devenit astfel cel mai prestigios centru medical al lumii elenistice, fapt datorat, în mare parte, condițiilor create de Lagizi, care au oferit libertate de cercetare medicilor, lipsită de constrângerile tabuurilor religioase din epocile anterioare. Este vorba de anularea interdicțiilor privind disecțiile pe corpul uman, astfel că, în urma multiplelor disecții, efectuate pentru prima dată de medicul Herophilos și de colaboratorul său, Erasistratos, s-au obținut informații necunoscute predecesorilor lor și s-a ajuns la o cunoaștere mult mai profundă a anatomiei și fiziologiei corpului uman. Autorii antici îi atribuie lui Herophilos nu mai puțin de unsprezece tratate, dintre care șapte au fost citate cu titlurile aferente. Acestea sunt: „Anatomia” (*Ἀνατομικά*), o lucrare amplă în trei cărți, „Despre pulsuri” (*Περὶ σφυγμῶν*), „Obstetrică” (*Μαιωτικόν*), „Terapeutice” (*Θεραπευτικά*), „Dietetice” (*Διαιτητικά*), „Contrar opiniilor comune”

(*Πρὸς τὰς κοινὰς δόξας*) și „Despre ochi” (*Περὶ ὀφθαλμῶν*). Erasistratos a scris cel puțin opt lucrări pe teme de fiziologie, patologie și igienă, ale căror titluri sunt: „Principii generale” (Οἱ καθόλου λόγοι), „Despre expectorarea de sânge” (*Περὶ αἵματος ἀναγωγῆς*), „Despre paralizie” (*Περὶ παραλύσεως*), „Despre deglutiție” (*Περὶ καταπόσεως*), „Despre stomac” (lat. *De ventre*), „Igienă” (*Υγιεινά*), „Diviziuni” (*Διαιρέσεις*). Herophilos și Erasistratos și-au desfășurat activitatea în Alexandria în timpul lui Ptolemaios I Soter și Ptolemaios al II-lea Philadelphos și, luând în considerare faptul că lucrările lor au fost scrise în perioada de înflorire a Bibliotecii alexandrine, cred ele că nu puteau lipsi din Biblioteca alexandrină.

În **domeniul astronomiei**, în perioada elenistică s-a făcut trecerea de la astronomia ca parte a gândirii filosofice la astronomia ca ramură a științei, în primul rând prin contribuția lui Eudoxos din Knidos, matematician și astronom reputat. Câteva dintre lucrările sale, ale căror titluri ne-au parvenit, sunt „Despre eclipsele solare” (*Περὶ φανισμῶν ἡλιακῶν*), „Perioada de opt ani” (*Ὀκταετηρίς*), care trata despre un ciclu de opt ani al calendarului solar, „Fenomenele” (*Φαινόμενα*) și „Oglinda” (*Ἐνοπτρον*), tratate despre astronomia sferelor, scrise în urma observațiilor făcute în Egipt și în observatorul din Knidos și „Despre viteze” (*Περὶ ταχῶν*), un tratat despre mișcarea planetelor. Este foarte posibil, în opinia mea, ca și lucrările lui Eudoxos să fi existat în Biblioteca alexandrină. Alți astronomi, ale căror lucrări au putut îmbogăți fondul de carte al bibliotecii alexandrine, au fost Timocharis din Alexandria, Aristyllos din Samos, Aristarchos din Samos, Hipparchos din Niceea.

Ultimul domeniu de referință pentru activitatea științifică patronată de regii Lagizi este cel al **gramaticii**, la care au contribuit renumiții gramatici Aristophanes din Byzantion și Dionysios Thrax.

Între inovațiile lui Aristophanes din Byzantion în domeniul gramaticii, se numără:

- identificarea cele opt părți de vorbire ;
- instituirea unor reguli gramaticale și paradigme ale conjugării verbelor și declinării numelor;
- instituirea sistemului de accentuare a limbii clasice grecești ;
- elaborarea unui sistem de semne diacritice (accente, spirite) al limbii grecești, pentru a clarifica modul de pronunțare al acesteia.

Contribuția lui Aristophanes a acoperit o arie mai largă decât cea a gramaticii propriu-zise, constând și în: 1. editarea critică a operelor literare, prin elaborarea unor ediții critice ale textelor

clasice grecești, aparținând lui Homeros, Hesiod, poezilor lirici și tragici; 2. studiul limbii, în care este inclusă ampla sa lucrare lexicografică, *Λέξεις* („Cuvinte”), precum și *Περὶ ἀναλογίας* („Despre analogie”).

Un alt erudit al epocii, care a exercitat o influență majoră în domeniului gramaticii a fost Dionysios Thrax, care s-a arătat interesat de mai multe domenii de cultură, fără a se dedica doar studiului lingvistic. Cea mai cunoscută scriere a sa, cu care a rămas în istorie, este tratatul „Arta gramaticii” (*Τέχνη γραμματική*), care ni s-a transmis parțial. Manuscrisul cuprinde elemente gramaticale de bază, mai ales de natură morfologică, precum: clasificarea substantivelor și a verbelor, modurile, cazurile, timpurile, analiza articolelor, a pronumelor și a altor părți de vorbire. Referitor la autenticitatea tratatului și la faptul că acesta marchează sau nu începuturile gramaticii ca domeniu de sine stătător, s-a declanșat o adevărată polemică între mai mulți exegeți moderni, unii susținând că tratatul lui Dionysios Thrax nu este autentic, fiind de fapt o compilație a mai multor autori și datând din sec. III - IV p.C., alții fiind adepții părerii că acest tratat, scris în jurul anului 100 a.C., marchează, într-adevăr, începuturile gramaticii ca disciplină de studiu. În opinia mea, „Arta gramaticii” (*Τέχνη γραμματική*), este o lucrare deosebit de importantă, în care Dionysios Thrax a preluat, sistematizat și dezvoltat unele noțiuni de gramatică, aparținând filosofilor stoici.

Sfârșitul Bibliotecii și al Mouseion-ului a constituit un subiect predilect pentru autorii antici și moderni, deopotrivă. Prima și probabil cea mai răspândită teorie este aceea că Biblioteca alexandrină a fost distrusă în anul 48 a.C., de un incendiu provocat de Iulius Caesar, care încerca să-și salveze flota de atacul alexandrinilor. După cum relatează Plutarchos în lucrarea „Vieți paralele” (*Bioi paralleloi, Viața lui Caesar*, 49, 6), focul s-a extins și a distrus biblioteca. Există însă mai multe mărturii care confirmă existența Bibliotecii alexandrine și a Mouseion-ului câteva secole după anul 48 a.C., între care o inscripție în limba latină, descoperită în orașul grecesc Ephesos, care atestă că Tiberius Claudius Balbillus, prefect al Egiptului între anii 55-59 p.C. a deținut funcția de director al Bibliotecii Alexandrine.

În opinia istoricului Lionel Casson, biblioteca a încetat să mai existe în jurul anului 270 p.C., când împăratul roman Aurelianus, încercând să înnăbușe o revoltă a regatului Palmirei, s-a angajat într-o luptă aprigă în Alexandria, având ca rezultat distrugerea completă a zonei palatului regal, unde se afla și Biblioteca. O altă opinie, formulată, între alții, de istoricul Eduard Gibbon, este aceea că, sub conducerea împăratului roman Theodosius I, care poruncise ca toate instituțiile

păgâne de pe teritoriul imperiului să fie distruse, în anul 391 p.C., Patriarhul Theophilos al Alexandriei a hotărât demolarea celui mai mare și mai minunat templu al orașului, Serapeion-ul, în interiorul căruia se afla biblioteca-fică a celei mari. Există și ipoteza unui istoric al medicinei din secolul al XII-lea, Abd El-Latif El-Baghdadi, că Biblioteca ar fi fost distrusă din ordinul Califului Omar, în anul 642 p.C., când acesta a anexat Egiptul. După părerea mai multor istorici deoarece această afirmație este foarte târzie, datând după aproximativ 600 de ani de la data presupusei distrugerii și stilul speculativ în care istoricul prezintă evenimentele, precum și reputația Califului de fi o persoană tolerantă, ridică serioase dubii asupra veridicității ei.

Pentru a compensa această mare pierdere istorică care a fost distrugerea Bibliotecii din Alexandria, oricare au fost împrejurările și autorii dispariției acesteia, în anul 1989, guvernul egiptean a organizat un concurs de arhitectură pentru proiectarea și executarea unei noi și vaste biblioteci în Alexandria, proiect ambițios, dar necesar unui oraș ca Alexandria Egiptului, care, cu două milenii în urmă, fusese capitala culturală a lumii.

Noua bibliotecă și-a deschis porțile pe data de 23 aprilie 2002, iar pe 16 octombrie, în același an, a fost inaugurat în incinta sa Muzeul de Științe. Perfect integrat bibliotecii, muzeul (care are astăzi capacitatea de a adăposti până la opt milioane de volume) se dorește a fi un lăcaș de educație și cultură, al cărui rol este și propagarea aportului înaintașilor la dezvoltarea științei contemporane.

Săpăturile arheologice efectuate de o echipă mixtă, polonezo-egipteană, în regiunea Bruchion, au dus la descoperirea unor posibile săli de lectură sau amfiteatre ale vechii Biblioteci din Alexandria, în număr de treisprezece, care ar fi putut găzdui până la 5.000 de studenți. Anunțul istoric a fost făcut la 12 mai 2004 de către Zahi Hawass, președintele Consiliului Suprem al Antichităților din Egipt, în cadrul unei conferințe care a avut loc la Universitatea din California.

Ca o încheiere la aceste concluzii generale, cred că merită citată opinia Arianei Bălașa: „Meditând asupra nașterii, distrugerii și învierii Bibliotecii din Alexandria, nu o putem percepe doar ca pe un monument arhitectonic și un „museion“ unic în lume, ci și ca pe o răspântie dintre trecut și viitor, dintre imaginar și real, dintre civilizația antichității greco-latine și alte mari civilizații și culturi care au marcat istoria universală.” Conform acestei afirmații, Biblioteca din Alexandria s-a dovedit a fi împlinirea unui vis de nemurire universal, nutrit și înfăptuit de cei mai bibliofili și mai evergeți regi ai dinastiei Lagide. Moartea și reînvierea celebrei biblioteci

demonstrează că Alexandria și instituțiile de cultură pe care le-a adăpostit nu au fost considerate niciodată ca făcând parte din trecut, ci dintr-un prezent etern al spiritualității umane.

În final, aș dori să subliniez faptul că această lucrare, având ca obiective principale demonstrarea pasiunii bibliofile a regilor dinastiei Lagide și prezentarea politicii de achiziție instituite de aceștia, aduce în discuție o temă nouă, deosebindu-se, astfel, de alte teze referitoare la Biblioteca din Alexandria. Ceea ce aduce nou teza mea este discutarea acestei politici de achiziție a cărților pentru bibliotecă, prezentarea detaliată a metodelor utilizate de diferiți regi Lagizi și explicarea motivației pe care au avut-o aceștia în a institui o astfel de politică, în diferitele contexte social-istorice create pe parcursul domniei lor în Egiptul elenistic.

Bibliografie

Adler, William and Tuffin, Paul, *The Chronography of George Synkellos*, Oxford University Press, 2002.

Ancient Libraries, edited by Jason König, Katerina Oikonomopoulou, Greg Woolf, Cambridge University Press, New York, 2013.

Aquino, Silvia, *Lecciones helenísticas*, Universidad Nacional Autónoma de Mexico, 2007.

Bach, Johannes, „Berossos, Antiochos und Die Babiloniaka”, *Ancient West and East*, 12, (pp.157-180), Berlin, 2013.

Bagnall, S. Roger, „Alexandria: Library of Dreams”, in *Proceedings of the American Philosophical Society*, 146, nr. 4, 2002.

Balalykin, Dmitry A., „General Aspects of History and Philosophy of Medicine. Ancient medicine after Herophilus. Part 1”, *History of Medicine*. 2016, Vol.3. № 1, p.9, DOI: 10.17720/2409-5834.v3.1.2016.01x

Bălașa, Ariana, „Biblioteca din Alexandria, tezaur spiritual al Antichității greco-latine și al lumii”, în *Analele Universității din Craiova, Seria Științe filologice, Limbi și literaturi clasice*, Anul IV, nr.1-2, Editura Universitaria, 2007.

Beaulieu, Paul-Alain, „Berossus on Late Babylonian History”, *Special Issue of Oriental Studies. A Collection of Papers on Ancient Civilization of Western Asia, Asia Minor and North Africa*, University of Toronto, 2006.

Bellier, Maud, „Les motifs littéraires dans l’histoire des bibliothèques grecques antiques” în Claudine Nédelec, *Les Bibliothèques, entre imaginaires et réalités*, Artois Presses Université, Paris, 2009, pp.119-136.

Berrey, Marquis, *Hellenistic Science at Court*, Walter de Gruyter, Berlin/ Boston, 2017.

Bevan, Edwyn R., *The House of Ptolemy: A History of Hellenistic Egypt under the Ptolemaic Dynasty*, Ares Publishers, 1989.

Bevan, Edwyn, *A History of Egypt under the Ptolemaic Dynasty*, Routledge Revivals, (First Edition 1927 by Methuen & Co. Ltd.), 2014.

Bidez, Joseph et Cumont, Franz, *Les mages hellénisés: Zoroastre, Ostanès et Hystaspe d’après la tradition grecque*, Les belles lettres, 2007.

Blank, David L., *Ancient Philosophy and Grammar. The Syntax of Apollonius Dyscolus*, Chico, California: Scholars Press, 1982.

Blum Rudolf, *Kallimachos: The Alexandrian Library and the Origins of Bibliography*, translated from German by Hans H. Wellisch, The University of Wisconsin Press, 1991.

Bogeng, G.A.E., *Die grossen bibliophilen*, Vol. I, Verlag von E.A. Seemann, Leipzig, 1922.

Bollansée, Jan, „Hermippos of Smyrna”, *Die Fragmente Der Griechischen Historiker, Continued*, edited by Felix Jacoby, Jan Bollansée, Guido Schepens, Brill, Leiden, 1999.

Boyce, Mary and Grenet, Frantz, „A History of Zoroastrianism. Zoroastrianism under Macedonian and Roman Rule”, *Handbuch der Orientalistik. Erste Abteilung, Der Nahe und der Mittlere Osten*, Vol. III, E.J. Brill, Leiden, The Netherlands, 1991.

Burstain, Stanley Mayer, „The *Babyloniaca* of Berossus”, *Sources and Monographs. Sources from the Ancient Near East*, vol.I, fascicle 5, Undena Publication, Malibu, 1978.

C.G. Kühn, Book of Hippocrates on epidemics and Galen comment on it, Volume XVII, Book II, edition of the complete works in Greek and Latin, Lipsiae, 1828.

Canfora, Luciano, „La véritable histoire de la Bibliothèque d'Alexandrie”, *Bulletin des bibliothèques de France (BBF)*, 1988, n° 4, p. 334-334.

Canfora, Luciano, *The Vanished Library: A Wonder of the Ancient World*, translated by Martin Ryle, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, California, 1990.

Casson, Lionel, *Libraries in the Ancient World*, New Haven, Connecticut: Yale University Press, 2001.

Celsus, A. Cornelius, *De Medicina*, Teubner edition by F. Marx, 1915, reprinted in the Loeb edition, 1935.

Clark, Walter E., „The Importance of Hellenism from the Point of View of Indic-Philology”, *Classical Philology*, Vol. XIV, No.4, University of Chicago, October, 1919.

Clarke, Katherine, *Between History and Geography. Hellenistic Constructions of the Roman World*, Oxford, 1999.

Clarysse, Willy and Thompson, Dorothy J., *Counting the People in Hellenistic Egypt*, Volume 2, Historical Studies, Cambridge Classical Studies, Cambridge University Press, 2006.

Collins, Nina L., *The Library of Alexandria and the Bible in Greek*, Brill, Leiden, (Supplements to Vetus testamentum, vol.82), 2000.

Costa, Ioana, *Papirus, pergament, hârtie. Începuturile cărții*, Editura Humanitas, 2011.

Culpeppe Stroup, Sarah, “Without patronage: Fetishization: Hellenistic Libraries and Royal Theft”, *The Gift in Antiquity*, Edited by Michael L. Satlow, John Wiley & Sons Inc., 2013, pp.107-122.

Dan, Anca, „The First of the Beta: Notes on Eratosthenes’ Invention of Geography”, *The Library of Alexandria a Cultural Crossroads of the Ancient World*, edited by Christophe Rico and Anca Dan, Polis Institute Press, 2017.

Davidson, Thomas, *The Grammar of Dyonisios Thrax*, Reprinted from the *Jurnal of Speculative Philosophy*, Vol.8, No. 4 (October, 1874), pp. 326-339 (14 pages), Penn State University Press.

De Araújo, Luís Manuel, „Manetho and the History of Egypt” in *Alexandrea ad Aegyptvm: The Legacy of Multiculturalism in Antiquity*, Edited by Rogerio Sousa, Maria do Ceu Fialho, Mona Haggag, Nuno Simoes Rodrigues, Edições Afrontamento; CITCEM - Centro de Investigação Transdisciplinar «Cultura, Espaço e Memória»; Centro de Estudos Clássicos e Humanísticos; Alexandria University; Imprensa da Universidade de Coimbra, Edições Afrontamento, 2013.

Anonimi medici. De Morbis Acutis Et Chroniis, edited with commentary by Ivan Garofalo, translated in English by Brian Fuchs, E.J. Brill, Leiden, New York, 1997.

Dean, James Elmer, *Epiphanius' Treatise on Weights and Measures: The Syriac Version*, English translation, Chicago University Press, Chicago, 1935.

Delfim F. Leão, „Plutarch on Demetrius of Phalerum: the Intellectual, the Legislator, the Expatriate”, *Vorträge zur griechischen und hellenistischen Rechtsgeschichte (Symposion 2017, Tel Aviv)*, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Wien, 2018.

DEX, Academia Română, Institutul de Lingvistică, Editura Univers Enciclopedic Gold, Conducătorii lucrării acad. Ion Coteanu și dr. Lucreția Mareș, 2009, 2004-2020 dexonline (<https://dexonline.ro>).

Di Benedetto, Vincenzo, „Dionisio Trace e la Techne a lui attribuita”, *Annali de la Scuola Normale Superiore di Pisa*, ser.2, 1958-59.

Digital Athenaeus, *G. Kaibel: Athenaei Naucraticae Deipnosophistarum libri 15*.

Diodoros, *Bibliotheca Historica*, Vol 1-2, editors Immanuel Bekker, Ludwig Dindorf, Friedrich Vogel, in aedibus B. G. Teubneri. Leipzig. 1888-1890.

Diogenes Laertios, *Despre viețile și doctrinele filozofilor*, traducere din limba greacă de C.I. Balmuș, Biblioteca pentru toți, Editura Minerva, București, 1993.

Diogenes Laertius. *Bioi kai gnomai ton en filosofia eudokimesanton (The Lives of Eminent Philosophers: In Two Volumes)*, Volume I. Translated by R. D. Hicks. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1938.

Dix, T. Keith, „Aristotle’s ‘Peripatetic’ Library”, *Lost Libraries – The Destruction of Great Book Collections since Antiquity*, edited by John Raven, Palgrave Macmillan, London, 2004.

Dobson, J.F., „Herophilus of Alexandria”, *Proceedings of the Royal Society of Medicine*, 1925, 18: *Historical Section*, (pp. 19-32).

Dueck, Daniela, „Strabo’s Choice of Sources”, *The Library of Alexandria a Cultural Crossroads of the Ancient World*, edited by Christophe Rico and Anca Dan, Polis Institute Press, 2017.

Dumea, Claudiu, *Pagini dificile ale Noului Testament*, Editura Sapientia, Iași, 2011.

Ehrman, Bart D., Chapt. Forgery in the Greco-Roman World, *Forgery and Counterforgery - The Use of Literary Deceit in Early Christian Polemics*, Oxford University Press, New York, 2013.

El-Abbadi, Mostafa and Omneia, Mounir Fathalla *What happened to the ancient Library of Alexandria?*, Leiden: Brill, Boston, 2008.

El-Abbadi, Mostafa, „The Island of Pharos in Myth and History”, in *Ancient Alexandria between Egypt and Greece*, edited by W.V. Harris and Giovanni Ruffini, 259- 267. Boston, MA: Brill, 2004.

El-Abbadi, Mostafa, *Alexandria: The Site and the History*, New York, NYU Press 1993.

El-Abbadi, Mostafa, *Life and fate of the Ancient Library of Alexandria*, UNESCO/ UNDP, 1990.

El-Abbadi, Mostafa, *H Αρχαία Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας. Η ζωή και η μοίρα της*, μετάφραση Λένα Κασίμη, ΣΜΙΑΗ, Athena, 1998.

Empereur, Jean-Yves, “The Destruction of the Library of Alexandria. An archaeological Viewpoint”, pp. 75-88, *What Happened to the Ancient Library of Alexandria?*, 2008.

Epiphanius din Salamina, *Patrologia graeca*, Vol. XLIII, *De mensuris et ponderibus*, 1864, vol. 43.

Eratosthenes’ “Geography”, fragments collected and translated, with commentary and additional material by Duane W. Roller, Princeton University Press, 2010.

Erskine, Andrew, „Culture and Power in Ptolemaic Egypt: The Museum and Library of Alexandria”, *Greece & Rome*, Vol. 42, No. 1 (Apr., 1995), pp. 38-48, Cambridge University Press, 1995.

Erskine, Andrew, „Life after Death: Alexandria and the Body of Alexander”, *Jurnal Article Greece and Rome*, Vol. 49, No. 2 (Oct., 2002), pp. 163-179 (17 pages), Cambridge University Press on behalf of The Classical Association, 2002.

Euclid, *The Thirteen Books of Euclid’s Elements*, Vol.I (Book I and II), Translated with Introduction and commentary by Sir Thomas L. Heath, Cambridge University Press, 1956.

Fehling, Detlev, „Review of Siebenborn (1976)”, *Gnomon*, 1979.

Fincke, Janette C., „The Babylonian Texts of Niniveh: Report on the British Museum’s Ashurbanipal Library Project”, *Archiv für Orientforschung*, Bd. 50 (2003/2004), pp. 111-149 (39 pages), Published by: Archiv für Orientforschung (AfO)/Institut für Orientalistik.

Finley, Moses I., *Ancient Economy*, University California Press, 1973.

Fitzpatrick, R., *Euclid’s Elements of Geometry*, The Greek text of J.L. Heiberg, edited and provided with a modern English translation, 1st edition 2007, revised and corrected in 2008.

Flavius, Josephus, *Antichități iudaice. Cărțile I-X. De la facerea lumii până la captivitatea babiloniană*, Prefață de Răzvan Theodorescu, Cuvânt asupra ediției, traducere și note de Ion Acsan, Editura Hasefer, București, 1999.

Flower, Derek A., *The Shores of Wisdom. The Story of the Ancient Library of Alexandria*, Pharos Publications Ltd., 1999.

Fraser, Peter M., *Ptolemaic Alexandria*, Oxford, Clarendon Press, Vol.I. Text, 1972.

Frede, Michael, „The Origins of Traditional Grammar”, *Historical and Philosophical Dimensions of Logic, Methodology and Philosophy of Science*, edited by Robert E. Butts and Jaakko Hintikka, 51-79, Dordrecht: Reidel, 1977.

Galen, *Hippocratis Epidemiorum et Galeni in illum Commentarius I in Book of Hippocrates on epidemics and Galen comment on it*, Volume XVII, Book II. 239, edition of the complete works in Greek and Latin by C.G. Kühn, Lipsiae, 1828.

Gersh, Carolyn J., *Naming the Body: A Translation with Commentary and Interpretive Essays of Three Anatomical Works Attributed to Rufus of Ephesus*, PhD Thesis, University of Michigan, 2012.

Gibbon, Edward, *The History of the Decline and Fall of the Roman Empire*, Vol. III, edition in seven volumes, by J.B. Bury, 1781.

Graham, Emma-Jayne, „Pilgrimage, mobile behaviours and the creation of religious place in early Roman Latium”, Chapter 2:“The Roman Alexanders encounter their divine heroes”, *Travel, Pilgrimage and Social Interaction from Antiquity to Middle Ages*, edited by Jenni Kuuliala and Jussi Rantala, Routledge, New York, 2020.

Grayson, A.K., *Assirian and Babylonian Chronicles*, Locust Valley, New York, 1975, pp.115-119.

Grenfell, Bernard P. and Hunt, Arthur S., *The Hibeh Papyri*, Part I, Egypt Exploration Fund, Greco-Roman Branch, Edited with translations and notes, Boston, 1906.

Grenfell, Bernard P./ Hunt, Arthur S. (edt.), *The Amherst Papyri. Part II: Classical Fragments and Documents of the Ptolemaic, Roman and Byzantine*, London, 1901.

Habicht, Christian, *Hellenistic Athens and her Philosophers*, Princeton University Program in the History, Archaeology, and Religions of the Ancient World, 1988.

Hankinson, R.J. *Galen on antecedent causes*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.

Harris, Michael H., *History of Libraries of the Western World*, Fourth Edition, The Scarecrow Press. Lanham, Maryland, 1999.

Hartshorne, Robin, *Geometry: Euclid and Beyond*, Springer-Verlag New York, 2000.

Haubold, Johannes, „Hellenism, cosmopolitanism, and the role of Babylonian elites in the Seleucid empire”, *Cosmopolitanism and empire: universal rulers, local elites, and cultural integration in the ancient Near East and Mediterranean*, edited by Myles Lavan, Richard E. Payne, and John Weisweiler, published by Oxford University Press, New York, 2016.

Haug, Martin, *Esseys on the Sacred Language: Writings and Religion of the Parsis: To which is also added a biographical memoir of the late Dr. Haug by Professor E.P. Evans*, Third edition, Cambridge University Press, 2013.

Heiberg, J. L., Menge, H., *Euclidis opera omnia*, vol.II, Lipsiae in aedibus B.G.Teubneri, 1895.

Heinz-Günther Nesselrath, „Did it burn or not? Caesar and the Great Library of Alexandria: A new look at the sources”, in *Quattuor Lustra*, edited by Ivo Volt and Janika Päll, Tartu, (pp. 56-74), 2012.

Heller-Roazen, Daniel, „Tradition's Destruction: On the Library of Alexandria”, *Jurnal Article in October*, Vol. 100, *Obsolescence* (Spring, 2002), pp. 133-153 (21 pages), Published by the MIT Press.

Hendrickson, Thomas, „The Serapeum: Dreams of the Daughter Library”, *Classical Philology. A Jurnal Devoted to Research in Classical Antiquity*, Vol.111 , no. 4, Oct. 2016.

Hicks, R.D. *Lives of Eminent Philosophers*. Diogenes Laertius, Cambridge. Harvard University Press. 1972 (First published 1925).

Higgins, Colin, „The destruction of the Library of Alexandria as myth and metaphor”, *What do we loose when we loose a library*, University Library, KU Leuven, Belgium, 2016.

Hody, Humphrey, *Contra historiam Aristae de LXX interpretibus Dissertatio*, Oxford, Stephens, 1684.

<http://data.perseus.org/citations/urn:cts:greekLit:tlg0099.tlg001.perseus-grc1:13.1.54>

Jacob, Christian, „Quatre fragments d'une histoire des bibliothèques antiques”, în *Littératures classiques*, 2008/2 (N° 66).

Jacob, Christian, „Navigations alexandrines: lire pour écrire”, în M.Baratin, C.Jacob, *Le pouvoir des bibliothèques. La mémoire des livres en occident*, Paris, 1996. pp. 47-83.

Yves Jeanneret, *Where is Mona Lisa? et autres lieux de la culture*, Éditeur: Le Cavalier Bleu, Paris, 2011.

Johnston, Ian, *Aristophanes' Frogs: A Dual Language Edition*, First Edition, English Translation and Notes, Faenum Publishing, Oxford, Ohio, 2015.

Kechagia, Eleni, *Plutarch against Colotes. A Lesson in History of Philosophy*, Oxford University Press, New York, 2011.

Kleinhempel, Ullrich Relebogilwe, *Traces of Buddhist Presence in Alexandria: Philo and the Therapeutae*, 2019, <http://dx.doi.org/10.15496/publikation-51737>

Laertius, Diogenes, “Demetrius”, în *The Lives of Eminent Philosophers*, vol.I, Translation by R. D. Hicks, Harvard University Press, 1938.

Lasserre, François, *Die Fragmente des Eudoxos von Knidos. Texte und Kommentare*, Walter de Gruyter & Co, Berlin, 1966.

Law, Vivien, „Roman Evidence on the Authenticity of the Grammar Attributed to Dionysius Thrax”, *History and Historiography of Linguistics*, Vol. I Antiquity - 17th century, edited by Niederehe, Hans-Josef and Koerner, E.F.K. John Benjamins Publishing Company Amsterdam/Philadelphia, 1990.

Lefkowitz, Mary R., *The Lives of the Greek Poets*, London, John Hopkins University Press, 1981.

Legras, Bernard, *Lire en Egypte, d'Alexandre a l'Islam*, Paris, 2002.

Letter of Aristeas, Translated by R.H. Charles-Editor, Oxford: The Clarendon Press, 1913,
Scanned and Edited by Joshua Williams, Northwest Nazarene College, 1995.

Lewis, Naphtali, „The Non-Scholars Members of Alexandrian Museum” (pp.257-260), Vol. 16,
Issue 3, *Mnemosyne. A Journal of Classical Studies*, Brill, Brooklyn College, New York, 1963.

Lloyd Llewellyn-Jones and Stephanie Winder, “A key to Berenike’s Lock? The Hathoric model
of queenship in early Ptolemaic Egypt”, *Creating the Hellenistic World*, Editors Andrew Erskine
and Lloyd Llewellyn Jones, The Classical Press of Wales, 2010.

Lloyd, Geoffrey E.R., *La Science Greque apres Aristote*, traduit de l’anglais par Jacques
Brunschwig, Paris, 1990.

Lynch, J.P., *Aristotle’s School*, Berkley, 1972.

MacLeod, Roy, *The Library of Alexandria Centre of Learning in the Ancient World*, I.B. Tauris
Publishers, London and New York, 2000.

Mahaffy, John Pentland, *A History of Egypt Under the Ptolemaic Dynasty*, Methuen & Co.,
London, 1899.

Maier, Felix K., „Past and Present as *paradoxon theorema* in Polybius”, *Polybius and His
Legacy*, edited by Nikos Miltsios, Melina Tamiolaki, De Gruyter, Berlin/ Boston, 2018.

Majcherek, Grzegorz, „The Auditoria on Kom el-Dikka: A Glimpse of Late Antique Education
in Alexandria”, *Proceedings of the Twenty-Fifth International Congress of Papyrology, Ann
Arbor 2007*, American Studies in Papyrology (Ann Arbor 2010) 471–484.

Majcherek, Grzegorz, *Academic Life of Late Antique Alexandria: A View from the Field*,
(pp.191-206), *What happened to the Ancient Library of Alexandria?*, edited by Mostafa El-
Abbadi and Omneia Mounir Fathallah, Brill, Leiden, Boston, 2008.

Manning, J. G., *The Last Pharaohs: Egypt under the Ptolemies, 305-30 a.C.*, Princeton University Press, 2010.

Mark J. Schiefsky „*Technē* and Method in Ancient Artillery Construction: The *Belopoeica* of Philo of Byzantium”, *The Frontiers of Ancient Science: Essays in Honor of Heinrich von Staden*, De Gruyter, 1st edition, 2015.

Markatos, K., Korres, D., Chytas, D. *et al.* Apollonius of Citium (first century BC) and his work on the treatment of joint dislocations. *International Orthopaedics (SICOT)* **42**, 1191–1196 (2018). <https://doi.org/10.1007/s00264-017-3751-4>

Matijašić, Ivan, „Aristarco Ed Erodoto in Stefano di Bisanzio”, *Rheinisches Museum für Philologie*, J.D. Sauerländers Verlag, 2013.

McKechnie, Paul and Guillaume, Philippe, *Ptolemy II Philadelphus and his World*, Brill, Leiden, Boston, 2008.

McNamee, Kathleen, „Aristarchus and Everyman’s’ Homer”, *Greek, Roman and Byzantine Studies*, Wayne State University, 1981.

Merzbach, Uta C. and Boyer, Carl B., *A History of Mathematics*, third edition, Published by John Wiley & Sons Inc., Hoboken, New York, 2011.

Michaelides, Demetrios, Medicine in ancient Cyprus, In M. Rossetto, M. Tsianikas, G. Couvalis and M. Palaktsoglou (Eds.) "Greek Research in Australia: Proceedings of the Eighth Biennial International Conference of Greek Studies, Flinders University June 2009". Flinders University Department of Languages - Modern Greek: Adelaide, 93-106, 2009.

Montana, Fausto, “Hellenistic Scholarship”, *Brill's Companion to Ancient Greek Scholarship* (2 Vols.), edited by Franco Montanari, Stefanos Matthaios, Antonios Rengakos, Boston, 2015.

Murray, Oswyn, „Ptolemaic Royal Patronage”, *Ptolemy II Philadelphus and his World*, edited by Paul McKechnie, Philippe Guillaume, Brill, Leiden, Boston, 2008.

Nagy, Gregory, „Aristarchus and the Epic Cycle”, *Classics*, vol. 6: Efimia D. Karakantza, ed. The Center for Hellenic Studies of Harvard University, edition of December 21, 2010.

Nagy, Gregory, *Homeric Responses*, University of Texas Press, 2003.

Niederehe, Hans-Josef and Koerner, E.F.K. John Benjamins Publishing Company Amsterdam/Philadelphia, 1990.

Nodet, Étienne, „Josephus and Aristeas' Letter: a comparison”, in *The Library of Alexandria: A Cultural Crossroads of the Ancient World*, Polis Institute Conference Proceedings, Editors: Christophe Rico and Anca Dan, Polis Institute Press: Jerusalem 2017.

Oldfather, William A., "The Maintenance of Ancient Greek Public Libraries," *The Library Quarterly* 8, no. 2 (Apr., 1938).

Oxford Handbook of Science and Medicine in the Classical World, Edited by Paul T. Keyser and John Scarborough, Oxford University Press, 2018.

Pagani, Lara, "Pioneers of Grammar, Hellenistic Scholarship and the Study of Language", *From Scholars to Scholia: Chapters in the History of Ancient Greek Scholarship*, edited by Franco Montanari, Lara Pagani, De Gruyter, Berlin/ New York, 2011.

Parpola, Simo, „Assyrian Library Records”, *Journal of Near Eastern Studies*, University of Chicago, 1983.

Parsons, Edward Alexander, *The Alexandrian Library, glory of the Hellenic World. Its rise, antiquities and destruction*, Amsterdam, Elsevier, 1952.

Pearce, J.M.S., “The Neuroanatomy of Herophilos”, *European Neurology*, S. Karger AG, Basel, 2013.

Pfeiffer, Rudolf, *History of Classical Scholarship from the Beginnings to the End of the Hellenistic Age*, Oxford, 1968.

Pfeiffer, Rudolf, *Callimachus edidit Rudofus Pfeiffer*, 2 volumes, Oxford, 1949-53, vol. I.

Pinborg, Jan, „Classical Antiquity: Greece”, *Current Trends in Linguistics*, edited by Thomas A. Sebeok, vol.13, *Historiography of Linguistics*, 69-126, The Hague & Paris: Mouton, 1975.

Plutarch. *Plutarch's Lives*, with an English Translation by Bernadotte Perrin, Cambridge, MA. Harvard University Press, London, William Heinemann Ltd. 1919.

Pollio, Vitruvius, *De Architectura*, Book V, chapter 11, section 2, ed. Krohn, Lipsiae, B.G Teubner, 1912.

Polybius, *Historiae*, Book V, Chapter 34, paragraph 1-5, Theodoros Büttner-Wobst after L. Dindorf, Leipzig, Teubner. 1893.

Potter, Paul, „Appolonius and Galen on ‘Joints’ ”, *Galen und das hellenistische Erbe*, Jutta Kollesch und Diethard Nickel (Hrsg.), Verhandlungen des IV. Internationalen Galen-Symposiums, Franz Steiner Verlag Stuttgart, 1993.

Potter, Paul, „Herophilus of Chalcedon: an Assessment of His Place in the History of Anatomy”, *Bulletin of the History of Medicine*, Vol. 50, No. 1, (SPRING, 1976), The Johns Hopkins University Press, pp. 45-60.

Potts, D.T., „Before Alexandria: Libraries in the Ancient Near East”, *The Library of Alexandria Centre of Learning in the Ancient World*, edited by Roy MacLeod, I.B. Tauris Publishers, London and New York, 2000.

Reden, Sitta von „The Politics of Monetization in Third-Century B.C. Egypt”, *Money and Its Uses in the Ancient Greek World*, edited by Andrew Meadows, Kirsty Shipton, Oxford University Press, 2001.

Righi Gaetano, „Historia de la filología clásica”, *Lecciones helenísticas*, Universidad Nacional Autónoma de Mexico, 2007.

Robin Lane Fox, „Hellenistic Culture and Literature”, *The Oxford History of Greece and the Hellenistic World*, edited by John Boardman, Jasper Griffin, Oswyn Murray, Oxford University Press, 2001.

Robins, Robert H., „The Initial Section of the *Techne Grammatike*”, *Ancient Grammar: Content and Context*, edited by Pierre Swiggers and Alfons Wouters, *Orbis/ Supplementa*, Tome 7, Louvain, 1996.

Robson, Eleanor, „Reading the libraries of Assyria and Babylonia”, *Ancient Libraries*, edited by Jason König, Aikaterini Oikonomopoulou, Katerina Oikonomopoulou, Greg Woolf, Cambridge University Press, New York, 2013.

Rohmann, Dirk, „Destruction of Libraries”, (pp. 238-261), De Gruyter, 2020, p.244. DOI 10.1515/9783110486070-008

Rostovtzeff, Mikhail I., *Social and Economic History of the Hellenistic World (SEHHW)*, 1941, vol. II.

Russo, Lucio, *The Forgotten Revolution: How Science Was Born in 300 BC and Why it Had to be Reborn*, translator Silvio Levy, Springer, Berlin, New York, 2004.

Ryholt, Kim and Barjamovic, Gojko, „Libraries before Alexandria”, *Libraries before Alexandria: Ancient Near Eastern Traditions*, Oxford University Press, 2019.

Sargent, Benjamin, „Interpreting Homer From Homer” Aristarchus of Samothrace and the Notion of Scriptural Authorship in the New Testament, *Tyndale Bulletin*, Vol. TYNBUL 65:1, New York, 2014.

Sarton, George, *Hellenistic Science and Culture in the Last Three Centuries B.C.*, Cambridge, Harvard University Press, 1952-1959.

Sarton, George, *Hellenistic Science and Culture in the Last Three Centuries B.C.*, Dover Publications, Inc., New York, 1993.

Sauvalle, Marc, *La bibliothèque d’Alexandrie. L’Agora*, vol. 2, no. 4, décembre 1994/janvier 1995.

Schaff, Philip, *Fathers of the Second Century: Hermas, Tatian, Athenagoras, Theophilus and Clement of Alexandria (Entire)*, Grand Rapids, MI: Christian Classics Ethereal Library, 2004.

Schironi, Francesca, „Enlighted Kings or Pragmatic Rulers? Ptolemaic Patronage of Scholarship and Sciences in Context”, *Intellectual and Empire in Greco-Roman Antiquity*, 2018, sites.lsa.umich.edu.

Schironi, Francesca, „Plato at Alexandria: Aristophanes, Aristarchus and the ‘Philological Tradition’ of a Philosopher”, *Classical Quarterly* 55.2, printed in Great Britain, 2005.

Schironi, Francesca, *Hellenistic Scholarship*, The Encyclopedia of Ancient History, 2013.

Schironi, Francesca, *The Best of the Grammarians: Aristarchus of Samothrace on the Iliad*, University of Michigan Press, Ann Arbor, 2018.

Siebenborn, Elmar, *Die Lehre von der Sprachrichtigkeit und ihren Kriterien: studien zur antiken normativen Grammatik.* (= *Studieren zur antiken Philosophie*, 5), Amsterdam: B.R. Grüner, 1976.

Sirinelli, Jean, „Un regard sur la Bibliothèque d'Alexandrie”, în *Entre Égypte et Grèce. Actes du 5ème colloque de la Villa Kérylos à Beaulieu-sur-Mer du 6 au 9 octobre 1994*, Paris, Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, 1995.

Slater, William J., „Aristophanes of Byzantium on the Pinakes of Callimachus”, *Phoenix*, Vol.30, No.3, (pp. 234-241), Classical Association of Canada, 1976.

Smith, Robert W., *The Art of Rhetoric in Alexandria. Its Theory and Practice in the Ancient World*, Alma College, The Hague, 1974.

Smith, Wesley D., „Erasistratus’s Dietetic Medicine”, *Bulletin of the History of Medicine*, Vol. 56, No. 3, Owsei Temkin at 80: Fifty years in America (FALL 1982), pp. 398-409 (12 pages).

Stamatiadis, Epaminondas I., *Samiaka (Σαμιακά. Η Ιστορία της Σάμου από τα πανάρχαια χρόνια μέχρι το 1880)*, Vol.I, Atena, iulie 1965, digitalizată de Universitatea „Agaίου”, Departamentul de Matematică, Samos, 2010.

Stewart, A., *Faces of power Alexander's Image and Hellenistic Politics*, Berkeley, 1993.

Strabo, *Γεωγραφικά*, ed. A. Meineke, Leipzig: Teubner, 1877.

Stratton, George Malcolm, *Theophrastus and the Greek Physiological Psychology Before Aristotle: 1917*, Amsterdam, E. J. Bonset and P. Schippers N.V., 1964.

Styles, Joseph A, „The Problem of Order în Pyramid Texts: A Quantitative Approach”, *Journal of the American Research Center in Egypt*, Vol. 42 (2005/2006), pp. 13-32 (20 pages), Published by American Research Center in Egypt.

Suetonius, C. Tranquillus, *Viețile celor doisprezece Cezari*, în românește de D. Popescu și C.V. Georoc, Editura Științifică, București, 1958.

Sylvie Honigman, *The Septuagint and Homeric Scholarship în Alexandria. A study in the Narrative of the 'Letter of Aristeas'*, Tylor & Francis e-Library, 2004.

Tarrant, Harold, *Thrasyllan Platonism*, Cornell University Press Ithaca, NY , 1993.

Tatomir, Renata, *Introducere în istoria și cultura civilizațiilor mesopotamiene*, Editura Pro Universitaria, București, 2015.

Taylor, Daniel J., „Rethinking the History of Language Science in Classical Antiquity”, *The History of Linguistics in the Classical Period*, John Benjamins Publishing Company Amsterdam/Philadelphia, 1987.

The Ancient Egyptian Pyramid Texts, Translated with an Introduction and Notes by James Peter Allen, edited by Peter Der Manuelian, Brill, Leiden, Boston, 2005.

The Library of Alexandria: a cultural crossroads of the Ancient World: Proceedings of the Second Polis Institute Interdisciplinary Conference, edited by Anca Dan and Christophe Rico, Polis Institute Press, 2017.

The Oxyrhynchus papyri, Part X, edited with translation and notes by Bernard P. Grenfell and Arthur S. Hunt, Egypt Exploration Fund. Graeco-Roman Branch, London, 1914.

Thompson, Dorothy J., „Economic Reforms in the Mid-Reign of Ptolemy Philadelphos”, *Ptolemy II Philadelphus and his World*, edited by Paul McKechnie, Philippe Guillaume, Brill, Leiden, Boston, 2008.

Toulmin, Stephen, „The Astrophysics of Berossos the Chaldean”, *Isis*, Vol. 58, No. 1. (Spring, 1967), pp. 65-76, University of Chicago Press.

Traglia, Antonio, „L’*Ars grammatica* vista da Varrone in rapporto con le altre arti”, *Atti del Congresso Internazionale di Studi Varroniani (Rieti, settembre 1974)*, Rieti: Centro di Studi Varroniani, 1976.

Trumble, Kelly, *Library of Alexandria*, Clarion Books, New York, 2003.

Tziropoulou-Efstathiou, Anna A., “Homer and the So-Called Homeric Questions”, *Science and Technology in Homeric Epics*, 451–467, S.A. Paipetis (ed.), Athens, 2008.

Van der Spek, R.J., *Berosus as a Babylonian Chronicler and Greek Historian*, Studies in Ancient Near Eastern World View, 2008.

Van Esbroeck, M., „Une forme inédite de la lettre du roi Ptolémée pour la traduction de LXX”, *Biblica* 57, 1967.

Van Helden, Albert, *Measuring the Universe: Cosmic Dimensions from Aristarchus to Halley*, The University of Chicago Press, Chicago & London, 1986.

Vassiliades, Demetrios Th., „Greeks and Buddhism: Historical Contacts in the Development of a Universal Religion”, *The Eastern Buddhist*, NEW SERIES, Vol. 36, No. 1/2 (2004), pp. 134-183 (50 pages), Eastern Buddhist Society, 2004.

Verbrugge, Gerald P. and Wickersham, John M., *Berosos and Manetho, Introduced and Translated Native Traditions in Ancient Mesopotamia and Egypt*, The University of Michigan Press, 1st edition 1996, 2003.

Vincent Arthur Smith, *Asoka The Buddhist Emperor of India*, Third edition, Oxford, Clarendon Press, 1997.

Visscher, Marijn S., „The Voice of the Local Priests. Manetho and the Ptolemies”, *Beyond Alexandria: Literature and Empire in the Seleucid World*, Oxford University Press, New York, 2020.

Vitruviu, *Despre arhitectură*, traducere de Traian Costa și Grigore Ionescu, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1964.

Von Staden, Heinrich, *Herophilus. The Art of Medicine in Early Alexandria*, Edition, translation and essays Heinrich von Staden, Cambridge University Press, 1989.

Waddell, W.D., *Manetho*, with an English translation, University Press, Aberdeen, 1964.

What happened to the Ancient Library of Alexandria?, edited by Mostafa El-Abbadi and Omneia Mounir Fathallah, Brill, Leiden, Boston, 2008.

Witty, Francis J., „The *Pinakes* of Callimachus”, *The Library Quarterly: Information, Community, Policy*, Vol. 28, No.2 (Apr., 1958), University of Chicago Press.

Woolf, Greg, „Introduction. Approaching the ancient library”, *Ancient Libraries*, edited by Jason König, Aikaterini Oikonomopoulou, Katerina Oikonomopoulou, Greg Woolf, Cambridge University Press, New York, 2013.

Worthington, Ian, *Ptolemy I: King and Pharaoh of Egypt*, Oxford University Press 2016.

Wouters, Alfons, *The Grammatical Papyri from Graeco-Roman Egypt: Contributions to the Study of the „Ars Grammatica” in Antiquity*, Brussels: Paleis der Academiën, 1979.

Yavetz, Ido, „On the Homocentric Spheres of Eudoxus”, *Archive for history of exact sciences*, 52 (1998) pp.221–278, Springer-Verlag, 1998.

Zhmud, Leonid, *The Origin of the History of Science in Classical Antiquity*, De Gruyter, Berlin, 2006.